

Chùa Hang - ngôi cổ tự linh thiêng ở Thái Nguyên

ISSN: 2734-9195 14:10 04/10/2025

Chùa Hang đã trải qua nhiều lần trùng tu và sửa chữa, xây mới. Dẫu vậy cho đến ngày nay, ngôi chùa này vẫn mang vẻ đẹp của sự cổ kính, hòa vào bức tranh thiên nhiên trữ tình tuyệt đẹp của tỉnh Thái Nguyên.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**

Chùa Hang tên chữ là "*Kim Sơn tự*" còn được gọi là "*Tiên Lữ Phật động*" nằm cách trung tâm thành phố Thái Nguyên 3 km về phía Bắc, thuộc huyện Đồng Hỷ (cũ), tỉnh Thái Nguyên, bên trái quốc lộ 1B, hướng Thái Nguyên đi Lạng Sơn. Đây là ngôi chùa cổ linh thiêng có từ thời nhà Lý, thế kỷ XI. Ngày 26/2/1999, Chùa Hang đã được xếp hạng Di tích Lịch sử - Văn hóa, **Danh lam thắng cảnh** cấp quốc gia.

Di tích thắng cảnh Chùa Hang có ba ngọn núi đá lớn, độc lập trên vùng đất bằng phẳng. Đứng giữa là ngọn núi có tên là "*Huyền Vũ*" cao, vững chãi, hai bên là hai ngọn núi "*Thanh Long*" và "*Bạch Hổ*" uy nghi. Ba ngọn núi này kết nối nhau bởi dải yên ngựa chừng 1.000 mét, có diện tích chân núi chừng 2,7 ha.

Theo lịch sử lưu truyền, Chùa Hang được xây dựng từ một giấc mơ của vua Lý Thánh Tông (1054 - 1072) nhà Lý. Chuyện kể rằng, năm Nhâm Tuất, vào một buổi sáng khi vua Lý Thánh Tông thức dậy, ông đã kể với vợ là Nguyên phi Ỗ Lan rằng mình mơ thấy đức Phật mình vàng dẫn lên vùng đất địa linh ở Đồng Hỷ, Thái Nguyên.

Sau đó, bà Nguyên phi Ỗ Lan đã đến đây khảo sát và phát hiện ra vùng đất này có núi non hữu tình, cảnh sắc thiên nhiên tuyệt đẹp giống như giấc mộng của nhà vua. Biết đây là điểm lành và vùng đất địa linh, Nguyên phi Ỗ Lan đã cho lập chùa thờ Phật. Chùa được đặt tên là Kim Sơn tự, nghĩa là chùa Núi Vàng. Nhân dân địa phương thường gọi nôm là Chùa Hang vì chùa ở trong hang.

Chùa Hang (Thái Nguyên). Ảnh sưu tầm.

Đến thăm Chùa Hang, phật tử và du khách được hòa mình vào không gian văn hóa tâm linh thiền tịnh, được chiêm ngưỡng một quần thể kiến trúc được bao bọc bởi sơn thủy hữu tình. Phía sau chùa có những dãy núi xanh rì trùng điệp, ngay phía trước chùa là dòng sông Cầu êm ả lững lờ trôi. Tất cả tạo nên một không gian tĩnh tại làm cho du khách đều thấy thanh thản, bình yên .

Chùa Hang được chia làm 5 khu với tổng diện tích hơn 8 ha, đó là khu bảo tồn gồm toàn bộ hang động, núi đá; khu trục chính đạo tâm linh, gồm 8 công trình là chính điện Tam bảo, nhà thờ tổ, giảng đường hoằng pháp, bảo tháp, lầu chuông, lầu trống, tam quan nội, tam quan ngoại; khu thiền viện chuyên tu; trung tâm từ thiện xã hội; khu sân bãi để phục vụ lễ hội.

Chùa Hang (Thái Nguyên). Ảnh sưu tầm.

Chính điện Tam bảo được xây dựng uy nghi, bề thế chính giữa khuôn viên theo kiến trúc chùa cổ. Trên cùng là ban Tam thế Phật vô lượng vô biên, cung Cửu Long; tiếp đến là ban thờ tượng Phật Như Lai thời thơ ấu. Toàn bộ nội thất bên trong tòa thượng điện được bài trí trang nghiêm, phía trên các cung, ban đều có các bức hoành phi được sơn son thếp vàng.

Bên phải là tượng Phật Quan Âm thiên thủ thiên nhãn cứu độ chúng sinh quy tâm dưỡng tính; bên trái chính điện thờ Dược sư Lưu Ly biểu trưng công đức và phước đức siêu việt. Ngoài cùng điện Tam bảo là tượng ngài hộ pháp đức Thánh Hiền và đức Ông. Ngay sau tòa Tam bảo là nhà thờ Tổ - Nơi thờ tự các vị chư tăng đã từng trụ trì tại chùa.

Ngoài ra, trong khuôn viên chùa còn có lầu chuông, lầu trống, lầu trà và vườn tháp đá.

Sau khi thắp hương và ngắm cảnh trong khuôn viên chùa mới, theo lối bê tông nhỏ, Phật tử và du khách sẽ vào thăm ngôi chùa cổ trong hang đá.

Chùa Hang (Thái Nguyên). Ảnh sưu tầm.

Khi bước vào hang để tham quan chùa Hang, du khách sẽ được thấy Tam quan chùa với hai câu đối cổ: “*Phong cảnh thiên nhiên duy đệ nhất/ Danh lam nhân tạo nhị vô song*” (Phong cảnh thiên nhiên đẹp vào bậc nhất/ Danh lam do con người tạo ra đẹp cũng không kém). Hai bên cửa đi vào hang là tượng Hộ pháp ông Thiện cưỡi voi và ông Ác cưỡi hổ, tạo sự oai hùng, uy nghi trấn giữ cửa chốn linh thiêng

Càng đi vào sâu trong hang, không gian càng rộng với vòm hang mở rộng, lô nhô chùm nhủ đá. Nhiều cột đá lớn sừng sững chống lên vòm hang như những trụ chống trời. Quanh vách hang nhiều nhủ đá nhô ra thành các bệ thờ và nhiều hình thù kỳ lạ hấp dẫn.

Chính giữa là tượng Phật A Di Đà cao trên 3 mét, mình mặc cà sa, khuôn mặt nhân từ. Phía trước tượng Phật A Di Đà là hình Phật Tổ nhỏ hơn, đầu đội lá sen.

Khói hương được thắp thường xuyên trong lòng hang khiến cho chùa cổ càng thêm mờ ảo, thâm u, kì bí. Điều đặc biệt, dẫu du khách có đi sâu vào hang cũng không thấy ngột ngạt bởi có các ngách thông gió, cửa thông trước, sau, nên không khí trong chùa rất trong lành, mùa hè mát mẻ, mùa đông ấm áp.

Chùa Hang (Thái Nguyên). Ảnh sưu tầm.

Lễ Phật xong, du khách sẽ có dịp thỏa sức khám phá trong lòng hang với nhiều nhũ đá kỳ thú, nhiều ngóc ngách mà dân gian ví như đường “*lên trời*” và đường “*xuống âm phủ*”, khiến nhiều du khách thích thú và thư giãn.

Tương truyền, chùa Hang còn có tên gọi là “*Tiên Lữ động*”, gắn với một huyền thoại được lưu truyền trong dân gian. Chuyện kể rằng, xưa kia nơi đây thường có các vị tiên xuống dạo chơi, đánh cờ và tắm ở giếng Mắt Rồng nước mát lạnh từ núi đá chảy ra. Trong đó có nàng tiên thứ Bảy, vì yêu người, mến cảnh chốn này mà đã phạm vào luật tiên giới. Nàng tiên thứ Bảy bị Ngọc Hoàng nổi giận đẩy vào hang, cấm không cho về thiên cung nữa, cho nên động trong núi mang tên “*Tiên Lữ động*”.

Chùa Hang (Thái Nguyên). Ảnh sưu tầm.

Chùa Hang - Kim Sơn tự với huyền thoại "*Động Tiên Lữ*" một bức tranh thủy mặc đã làm say đắm bao tâm hồn của nhiều danh nhân, sĩ phu thuộc hàng "*tao nhân mặc khách*" khi đến đây. Hiện còn nhiều văn bia, thơ phú bằng chữ Hán khắc trên vách hang, ca ngợi cảnh đẹp thiên tạo vô song khi vắng cảnh chùa.

Đó là những bút tích lưu đề có niên đại từ thời Lê Sơ đến Hậu Nguyễn, ca ngợi cảnh đẹp "*Chùa Hang - Kim Sơn Tự*" như: Thơ của Tiến sĩ Thượng thư Vũ Quỳnh - 1478; của danh sĩ Đặng Nghiệm, niên đại Hồng Đức 1497; của giải nguyên Cao Bá Quát - 1831; Phú văn của Chánh tổng Phạm Đức Độ, niên đại Khải Định năm thứ 10 (1925)...

Chùa Hang (Thái Nguyên). Ảnh sưu tầm.

Trong chùa có một tấm bia khắc vào đá có tên là "*Tiên Lữ Động Lâu*". Nội dung văn bia ca ngợi Chùa Hang là nơi có núi cao trăm trượng, "*cổ cây chen lá, đá chen hoa*", là nơi du khách thường xuyên lui tới viếng thăm. Bia đá khắc vào năm 1487 thời vua Lê Thánh Tông (Hong Đức thứ 27). Tấm bia này là di vật lịch sử về một thời "*vua sáng tôi hiền*".

Chùa Hang đã trải qua nhiều lần trùng tu và sửa chữa, xây mới. Dẫu vậy cho đến ngày nay, ngôi chùa này vẫn mang vẻ đẹp của sự cổ kính, hòa vào bức tranh thiên nhiên trữ tình tuyệt đẹp của tỉnh Thái Nguyên.

Trong những năm kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ xâm lược, Chùa Hang là căn cứ che chở cho cán bộ, bộ đội và nhân dân ta.

Lễ hội Chùa Hang diễn ra hàng năm từ ngày 19 đến 21 tháng Giêng âm lịch. Đây là lễ cầu Phật, chúc phúc, cầu may mắn. Lễ hội được tổ chức quy mô, long trọng để cầu mưa thuận gió hòa, cây cối tốt tươi, mùa màng bội thu.

Tham gia lễ hội, du khách được chiêm ngưỡng nghi thức dâng hương, rước kiệu, tạ ơn các vị thần suối, thần sông,... Ngoài ra, phần hội với nhiều trò chơi dân gian như tung còn, bắn cung, đi cầu kiều, đẩy gậy, chọi gà, tung vòng cổ vịt, biểu diễn văn hóa, văn nghệ... thu hút đông đảo người dân và du khách

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**